

вдалим словом, адже воно має значення заступництва, в т. ч. молитовного. Щодо останнього еквіваленту, то воно наближається до повного, оскільки значення омофору експліковано у іменнику *veil*, а значення заступництва – у означенні *protecting*.

Як бачимо, зіставлення Православних еортонімів з їх англомовними аналогами демонструє суттєві розбіжності на рівні внутрішньої форми. Різне семантичне наповнення номінацій свят зумовлене зсувом мотивуючої ознаки, який спричинений різним сприйняттям одних і тих же феноменів релігійного життя носіями різних культур. Саме тому для досягнення номінативної точності еортонімів при виборі англомовних варіантів необхідне як проведення етимологічного аналізу компонентів еортонімів, так і встановлення їх конфесійної умотивованості, а передача назв Православних свят англійською мовою вимагає не тільки лінгвістичної, але й теологічної компетенції.

Література

Бочарова І.В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові: Автореф. дис...канд. філол. наук: спец. 10.02.01 Українська мова / І.В.Бочарова. – Київ., 1999. – 17 с. Бугаєва І.В. Праздники и их наименование в православном социолекте / И.В.Бугаева // Известия УрГУ. – 2007. С.56-69. Реммер С.А. К вопросу об определении хронимов/ С.А.Реммер //Восточноукраинский лингвистический сборник. – 1996. – Вып. 2. – С. 89-97. *Collings Cobuild Dictionary for Advanced Learners. 8th edition.* – Harper Collins Publishers, 2006. – 1087 p.

УДК 821.512.161-3

ПРУШКОВСЬКА І.В.
(КНУ імені Тараса Шевченка)

ДО ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ П'ЄС ТУРЕЦЬКОГО ДРАМАТУРГА ТУНДЖЕРА ДЖЮДЖЕНОГЛУ

У статті розглядаються питання перекладу українською мовою п'єс турецького драматурга Тунджера Джюдженоглу. Аналізуються українські прочитання драм цього автора.

Ключові слова: драма, художній переклад, аналіз.

Prushkovska I.V. К вопросу о переводе на украинский язык пьес турецкого драматурга Тунджера Джюдженоглу. В статье рассматриваются вопросы перевода на украинский язык пьес турецкого драматурга Тунджера Джюдженоглу.

Анализируются украинские прочтения драм этого автора.

Ключевые слова: драма, художественный перевод, анализ.

Prushkovska I.V. To question of translation into Ukrainian the plays of Turkish writer Tundzher Dzhyudzhenoglu. The questions of translation Ukrainian of plays of Turkish dramatist Tundzher Dzhyudzhenoglu are examined in the article. The Ukrainian reading of dramas of this author is analysed.

Keywords: drama, artistic translation, analysis.

Створення реальної картини зарубіжного письменства неможливо уявити без художнього перекладу. Йдеться про зображення образу, сюжету, теми згідно з поглядами і трактуванням перекладача. Автор «Світоглядних аспектів художнього перекладу» Криса Б.С. про пізнання і засвоєння світосприймання іншого народу, втілене в системі інших цінностей, визначає, що «...лише художність – результат особистісного бачення світу як єдина можливість відчутти дійсність буття і єдність з іншими людьми – робить даний твір необхідним і незамінним у системі суспільних відносин» [Криса 1985, с. 9].

Українська художня перекладацька школа має давні традиції й високу репутацію і є одним із показників культури. Вже самим вибором твору перекладач виявляє власне естетичне ставлення до його змісту. Незаперечним є факт, що переклад художньої літератури сприяє взаємозбагаченню і взаєморозумінню культур, але за умови, що національна своєрідність однієї з них сприймається іншою як визначальний елемент її рівноцінності [2, 20].

Відомий турецький драматург Тунджер Джюдженоглу, член президії Спілки письменників Туреччини, художньої ради Генерального управління державних театрів, турецького відділення ПЕН-клубу, керівник секції драматургії у видавництві «Папірус», викладач консерваторії Мистецького центру ім. Мюждата Гезена (Туреччина) в інтерв'ю, проведеному тюркологом і перекладачем Олександром Кучмою, говорить: «Ми дуже любимо Україну й українців. Ми маємо бажання пізнати українську літературу. Я особисто хочу одержати істинне уявлення про вашу літературу, драматургію, ваш театр, адже я знаю, що у вас багатюща культура, система цінностей. Вона створила культуру найвищого гатунку. Україна має для нас особливе значення, і ми хочемо познайомитися з

вашою літературою, щоб ще краще це усвідомити. Нехай турецькі театри ставлять п'єси українських драматургів. Це надзвичайно важливо. Чому б нам не видати збірку п'єс українських драматургів, чому б не поставити їх у театрі? Можна. Але це має бути справжня драматургія. Крім того, у вас є романи, новелістика, поезія...» [Літакцент].

Актуальність дослідження висновується у пошуках художніх способів відтворення у перекладах національного й загальнонародного. **Об'єктом** дослідження є оригінальні тексти творів турецького драматурга Т. Джудженоглу, **предметом** дослідження – переклади українською мовою творів Т. Джудженоглу, **метою** і завданням є пошук у творах Т. Джудженоглу наднаціонального у лінгвістичних еквівалентах сучасної української та турецької мови. Представлення турецької літератури українським читачам почалося на початку ХХ ст. (А. Кримський, В. Дубровський). До сьогодні творчість Тунджера Джудженоглу і переклади його творів не були об'єктом літературознавчої уваги українських дослідників, і **наукова новизна** даної роботи полягає у репрезентації взаємодії сучасного турецького автора та українського перекладача.

Літературна творчість Тунджера Джудженоглу відзначена численними нагородами (17), дві з яких йому присуджено за межами Туреччини – в Югославії і Голландії. Тунджер Джудженоглу почав писати у старших класах середньої школи, коли познайомився з оповіданнями Азіза Несіна. Одного дня, після відвідування театру, вирішив стати драматургом і перевершити всіх. 1972 року вийшла друком перша п'єса автора. На формування творчого начала Тунджера Джудженоглу мали значний вплив твори Назима Хікмета, Азіза Несіна, Яшара Кемаля, Сабахаттін Алі, Достоевського, Л. Толстого, О. Пушкіна. Тунджер Джудженоглу вважає себе послідовником традицій М. Гоголя, А. Чехова, М. Горького, А. Міллера.

Перу Тунджера Джудженоглу належить широко відома багатьом народам, але незнайома українцям яскрава палітра п'єс «Лавина», «Че Гевара», «Кашкет», «Глуха вулиця», «Матрьошка», «Жіночки», «Нічний клуб», «Хто вбив Сабахаттін Алі» та ін., які порушують гендерне питання, питання прав людини, експлуатації, боротьби за демократію та свободу: «Десь 15–16 із моїх п'єс розповідають про людину взагалі, якщо уявити собі світ як єдине ціле, без поділу на окремі країни. І я думаю, що українцям теж буде цікаво подивитися або почитати їх» [Літакцент].

Українське прочитання п'єс Тунджера Джудженоглу відбулося завдяки плідній праці перекладача Олександра Кучми («Безвихідь», «Матрьошка», «Лавина»). Переклади розміщені на сайті драматурга www.tuncercucenoglu.com.

Над перекладами п'єс Тунджера Джудженоглу також діяльно і творчо працює тюрколог, поетеса, перекладачка Дарія Пасічник. Готові до друку п'єси «Че Гевара», «Притулок жінки».

«Лавина» у «Курбасівських читаннях» за 2011 р. – перший і єдиний друкований переклад українською мовою п'єси з усього творчого доробку Т. Джудженоглу. У ній змальовується життя людей маленького селища, яке знаходиться на лавинонебезпечній території. Лише один голосний звук – і може статися біда. Герої п'єси – представники трьох поколінь. Одна з жительок селища чекає на дитину, і голосний крик дитини при народженні може спричинити сніговий обвал і лавину. Мова твору забарвлена простонародною лексикою, жаргонізмами. Автор п'єси з метою поживлення викладу, надання образності, використовує широкий спектр лексичних засобів вираження, серед яких чільне місце посідає експресивно й емоційно забарвлена лексика. Знайомлячись з перекладом О. Кучми бачимо художність передачі змісту, особливо у перекладі експресивно й емоційно забарвленої лексики. «Погодьмося, що від перекладу неможливо вимагати абсолютної ідентичності, адже “абсолютно ідентичним твір міг би бути, якби матеріальні об'єкти, що сприяють передачі твору, були б співвіднесені з незмінною мовою, з незмінною дійсністю, з незмінними ідеями» [Червінська 2001, с. 22].

«Найголовнішою і визначальною ознакою художнього перекладу є можливість конкретного зіставлення його тексту з текстом оригіналу. Наскільки б по-різному не трактувалося поняття тексту, переклад робить розуміння його однозначним: тут завжди йдеться про текст в процесі сприймання, про активне функціонування літературного твору» [Архіпова 2002 с. 14].

Переклад «Лавини» не є абсолютно ідентичним оригіналу, навіть у дечому він виграє, адже перекладач не лише вміло подає українські еквіваленти експресивно й емоційно забарвленої лексики мови оригіналу, а також у подекуди і нейтрально забарвлену лексику переклав лексикою оцінною. У даному разі не виникає питання доцільності чи недоцільності цього прийому, адже це не лише не зіпсувало загальну експресивну картину сприйняття оригінального твору, але й збагатило її, пристосовавши текст драми не лише для інсценізації, але й для приємного прочитання. Розглянемо на прикладах вищезазначене:

Рівносильні еквіваленти (повні, неповні) експресивно й емоційно забарвленої лексики:

1. *Oldukça diridir.. – Ще нівроку (про жінку похилого віку)*
2. *Yorganı da, GENÇ KADIN'ın kendisine acımasını sağlamak için iter üstünden...* – Навіть, щоб викликати співчуття МОЛОДОЇ ЖІНКИ, вона **спихає** з себе ковдру...
3. *Gereksiz yere laf yetiştiriyorsun bana!* – Тобі аби **бурчати**.
4. *Kuru kuru gitmiyor boğazımdan!* – Воно мені **всухом'ятку в горло не лізе!**
5. *Ardımızdan koşturan yok!* – Нас **ніхто в спину не штовхає!**
6. *Ağına bir şeyler tıkmaya çalışmaktadır..Zorla, sanki acı bir ilaç içer gibidir ÇOĞLUK İSTİ* **через силу, неначе ковтає гіркі ліки.**)
7. *İyice diline vurdu!.. Ач, розпнатякався!..*
8. *Dur be kadın! (Грубо) Цить, бабо!*
9. *Yan derdine biraz daha! А ти побідкайся ще, побідкайся!*
10. *Bütün benliğinde duyduğundan – усім своїм єством відчуває,*
11. *Korku insanı bitirir...Kemirir... Страх підточує людину, як шашіль...*
12. *Çok yüklenme kızcağıza...* – **Не гризи дівку.**
13. *Baksana ağzının içine bakıyor oğlun...* **Ти бачиш, як він їй у рота заглядає?**

Моделі трансформації нейтральної лексики в емоційно забарвлену:

1. *Ağzındakilerle birlikte yatağına girer* (досл. лягає) – **Запхнувши решту до рота, вона шмигає в ліжку.**
2. *Beni oldukça etkileyen* (досл. вплинуло на мене) *bu durumun* – **Мене це зачепило за живе**
3. *Diğer yandan da ağzındakileri* (досл. те, що в роті) *sessizce gevelemektedir..* **А СТАРА ЖІНКА беззвучно дожовує **напхане за щоку.****
4. *Onlar geçmişte kaldı* (досл. воно залишилось у минулому) **То було і загуло...**
5. *Ama biz kadınlar, kimseye duymadan, aramızda bunu da denedik.* (досл. між собою). **Але ми, жінки, поміж собою **тишком-нишком** пробували.**
6. *Kafanı takma böyle şeylere... Oldu ve bitti* (досл. було й прошло)..**Не переймайся ти цим... Було собі, та й загуло...**
7. *Sana minnet eder miyim?* (досл. чи я б тобі дякувала?) **Чи я б оце тобі кланялася?**
8. *Yatağa dökmek!* (досл. не пролий у ліжку) **Та не виверни в ліжку!**
9. *Ne zaman döktüm?* (досл. коли це я проливала?) – **І коли ж це я вивертала?**
10. *Yaracak çok işimiz var* (досл. багато роботи)...**У нас **сила-силенна** роботи...**
11. *Tanrım! Günü geldiğinde sessizce al yanına.* (досл. візьми тихенько до себе). **Господи! Прийде мій час - **прибери тихенько до себе...****
12. *Ne derlerse desinler baba* (досл. Щоб вони не казали). **Хай собі **паякають, тату.****
13. *Ağlar* (досл. плаче) – **В голосі бринять сльози.**
14. *Biktirdılar!* (досл. набридлі)...**В печінках уже сидять...**
15. *Her gün bal yesen baldan bıkılır!* (досл. набридне) – **Якщо щодня мед їсти, то й **мед поперек горлянки стане!****
16. *Ya bir başkası yaparsa bir yanlış* (досл. якщо зробить помилку, помилиться) **але ж якщо хтось інший **щось утне?****
17. *Benim için böyle düşünen yoktu* (досл. не було кому думати, піклуватися)..**Зі мною так **не панькались...****
18. *Anneme uyardıklarını* (досл. те, що ти моїй матері робила) *unutmadım...* **Я добре пам'ятаю, які ти **коніки викидала матері.****

Аналізуючи наведені приклади можна впевнитися, що перекладацька інтерпретація і читацьке сприйняття у перекладі «Лавини» гармонійно злилися воедино. Лише у декількох ситуаціях перекладач замінює експресивно забарвлену лексику нейтральною, й експресія оригіналу дещо зменшується:

*Doğururum sonradan.. Ayak bağı olmasın bize...Я його потім погодую. **Заважатиме тільки **Вонсик вонсик** terlerdi він прокидався **весь** у поту.***

Наведені приклади є лише штрихами до створення загальної картини рецепції творів Т. Джюдженоглу завдяки творчому підходу перекладача. Ці приклади свідчать, що перекладач, який тонко відчуває своєрідне в оригіналі, сприймає своєрідне як загальнолюдське і перетворює природними засобами мови перекладу у національне, що є взаємообумовленістю національного й

загальнолюдського.

У Національному центрі театрального мистецтва імені Леся Курбаса у квітні 2011 р. відбулося театралізоване читання-репетиція п'єси Тунджера Джюдженоглу „Безвихідь”. Отже, своїх перших прихильників в Україні Тунджер Джюдженоглу вже здобув. Залишається чекати на вихід у світ повної збірки перекладів його п'єс українською мовою, а також на зацікавлення його творчістю широким театральним мас.

Література

Архіпова Л. Д. Переклад як інтерпретація // Записки “Перекладацької майстерні 2000–2001». – Львів: Львівський національний ун. імені І.Франка, 2002. – С. 19-48. Гайнічару О.І. Поезія і мистецтво перекладу. – К.: Дніпро, 1990. – 212 с. Крива Б.С. Світоглядні аспекти художнього перекладу. – К.: Наукова думка, 1985. – 124 с. Тунджер Джюдженоглу. Лавина / пер. з тур. О.Кучми // Курбасівські читання : наук. вісник / Національний центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса . - К. : НЦТМ ім. Леся Курбаса, 2011. - № 6, ч. 1. - С. 190-222. Червінська О.В. Рецептивна поетика. – Чернівці: Рута, 2001. – 56 с. Літакцент [електронний ресурс]// Олександр Кучма: Тунджер Джюдженоглу: «Футбол — важливий, але література — це вічне» (за 15 квітня 2010). Режим доступу: <http://litakcent.com> Paseçnik D. Tuncer Cücenoglu'nun Che'si - Türk Dramatik Sanatınca Che Guevara. Режим доступу: <http://www.tiyatrodunyasi.com>.

УДК 811.111'37

РОГАЧ О. О., РОГАЧ Ю. І.

(Волинський національний університет ім. Лесі Українки)

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються питання національних особливостей вторинної номінації та вивчення основних етнічних ознак, що прослідковуються у семантиці лексичних та фразеологічних одиниць, які використовуються на позначення трудової діяльності. Особлива увага звертається на національну маркованість досліджуваних одиниць і репертуар етнонімів та їхніх деривативів, що входять до їхнього складу.

Ключові слова: фразеологічне значення, стереотип, лексема, фразема, етнонім, дериватив.

Рогач О.А., Рогач Ю.И. Национальные особенности лексико-фразеологической номинации трудовой деятельности. В статье рассматриваются вопросы национальных особенностей вторичной номинации и изучения основных этнических черт, которые прослеживаются в семантике лексических и фразеологических единиц, используемых на обозначение трудовой деятельности. Особое внимание обращено на национальную маркованность исследуемых единиц, репертуар этнонимов и их производных, входящих в состав этих единиц.

Ключевые слова: фразеологическое значение, стереотип, лексема, фразема, этноним, дериватив.

O.Rogach, Y.Rogach. National Peculiar Features of the Lexical and Phraseological Means of Nomination of Work Activities. The article deals with the investigation of the role of national peculiar features in the process of the secondary nomination and the study of the ethnic distinctive characteristics presented in the semantics of the lexical and phraseological units that are used to nominate work activities. A special attention has been paid to the ethnic component in the semantics of the units under investigation, repertoire of ethnonyms and their derivatives in the structure of the lexical and phraseological units.

Key words: phraseological meaning, stereotype, lexical unit, phraseological unit, ethnonym, derivative.

Пропонована лінгвістична розвідка має на меті вивчення походження номінацій основних процесів та складових, пов'язаних із трудовою діяльністю англійського та американського етносів, окреслити позамовні фактори, які спричинили появу та використання лексичних та фразеологічних одиниць, якими послуговується англосовітське суспільство. Особливості первинної та вторинної номінацій окреслених одиниць, їхню метафоричність, національно-культурну маркованість вивчали такі науковці, як О.Потебня, Б.Ажнюк, В.Кунін, Дж.Віко, Р.Гіббс, В.Телія, В. Bryson, R.Fergusson, J. Green, M. McCarthy, F. O'Dell, L. Rosenfeld L., T. Plax, M. Singer та інші. Результати проведеного дослідження доповнюють теорію номінації, розширяють країнознавчі відомості про позамовні фактори, які відіграють важливу роль у процесі номінації трудових процесів та їхню значимість у житті багатонаціональної людської спільноти.

Невід'ємною складовою становлення й існування окремого індивідуума та етнічної спільноти була і лишається трудова діяльність, яка не тільки формує їхні умови життя й економічний добробут, але й визначає місце окремої людини і суспільства у соціально-економічних системах внутрішнього та міжнародного рівнів. Трудова діяльність, радше робота, визначається як «використання фізичної чи ментальної сили для того, щоб зробити чи виготовити щось, особливо в контексті протиставлення відпочинку, гри чи релаксації» [Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English 1994, с. 1472].